

Länsstyrelsen
Värmland

ANMÄLAN OM MISSFÖRHÅLLANDEN ENLIGT 24 a § LSS

**Uppföljning av de missförhållanden
som anmälts under år 2008 i verksamheter
för personer med funktionshinder**

LÄNSSTYRELSEN VÄRMLAND

Rapporten är sammanställd av Christina Berndtsson

Publ nr: 2009:27

Länsstyrelsen Värmland, 651 86 Karlstad, 054-19 70 00, www.lansstyrelsen.se/varmland

Förord

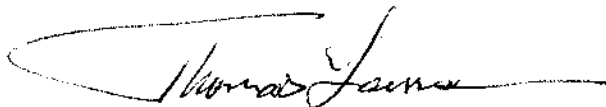
Länsstyrelsen har för tredje året i rad följt upp hur bestämmelsen enligt 24 a § i LSS tillämpats inom funktionshinderområdet i Värmlands län under 2008. En kartläggning har genomförts genom att en enkät som skickats till samtliga kommuner, yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter och Landstingets LSS handläggare.

Den 1 juli 2005 infördes i Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) bestämmelsen, *Anmälan om missförhållanden*, enligt 24 a §. Bestämmelsen överensstämmer med vad som finns i 14 kap. 2 § socialtjänstlagen (SoL), *Anmälan av missförhållanden inom omsorger om äldre och funktionshindrade, Lex Sarah*. Skillnaden mellan de båda bestämmelserna när det gäller att anmäla ett allvarligt missförhållande enligt 24 a § LSS är att anmälaren kan vara anonym och att frivilligarbetare undantas från anmälningsskyldigheten.

Bestämmelsen om anmälningsskyldigheten enligt 14 kap. 2 § SoL och enligt 24 a § LSS benämnes allmänt som *Lex Sarah*.

För rapporten svarar socialkonsulent Christina Berndtsson.

Karlstad december 2009

Thomas Larsson
Socialdirektör

Innehåll

Förord	1
Länsstyrelsens sammanfattning och bedömning	3
Lagreglering och föreskrifter	5
Anmälan om missförhållanden enligt 24 a § LSS	5
Vilka händelser skall anmälas?	5
Vem har ansvar att anmäla?	6
Till vem ska anmälan göras?	6
Yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet	6
Landstingets LSS-handläggare	6
Föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2008:11) och handbok	7
Resultat	8
Antal anmälningar i kommunerna under åren 2006 -2008	8
Vem gjorde anmälan och i vilken verksamhet skedde missförhållandet	9
Typ av missförhållanden	9
Åtgärder som vidtagits med anledning av anmälan	10
Skriftliga instruktioner	10

Länsstyrelsens sammanfattning och bedömning

En enkät skickades under våren 2009 till länets kommuner, yrkesmässigt bedrivna enskilda verksamheter samt Landstingets LSS handläggare för en uppföljning av bestämmelsen enligt 24 a § LSS. Samtliga tillfrågade har besvarat enkäten. Uppföljningen omfattar 16 kommuner/17 nämnder, fem enskilda verksamheter samt Landstingets LSS handläggare.

Det har inte gjorts några anmälningar om allvarliga missförhållanden i de enskilda verksamheterna och från Landstingets LSS handläggare.

Av kommunernas redovisning framgår att 14 anmälningar om missförhållanden enl. 24 a § LSS gjordes under 2008 i sex av länets kommuner. Anmälningarna rörde nio kvinnor och elva män. Det var personal i samtliga fall som gjorde anmälan i verksamheterna bostad med särskild service för barn och unga och för vuxna och personlig assistans. Vid motsvarande uppföljning år 2007 var det 13 anmälningar i sex kommuner. 14 personer omfattades av anmälningarna varav åtta män och sex kvinnor.

Anmälningar om brister i omsorgen och övergrepp var mest förekommande i verksamheterna. Åtgärder som kommunerna vidtagit med anledning av anmälningarna var utbildning/information och ändrade arbetsrutiner. I fyra fall var det avskedande av personal. Brister i omsorgen kan bero på en hög arbetsbelastning och en låg personalbemanning som påverkar händelseförloppet.

Med bestämmelsen följer en skyldighet för nämnden att upprätta skriftliga instruktioner för tillämpningen av anmälningsskyldigheten. Av redovisningarna från kommunerna och de enskilda verksamheterna framgår att flera av dem inte har tillräckligt tydliga instruktioner gällande anmälningsskyldigheten enligt 24 a § LSS och några kommuner kommer att upprätta instruktioner när den nya handboken publiceras.

Länsstyrelsen bedömer att avsaknaden av eller brister i utformningen av skriftliga instruktioner av bestämmelsen innebär att efterlevnaden av lagstiftningen försvåras liksom förutsättningarna för kommuners och enskilda verksameters egen uppföljning av kvalitet och säkerhet. Det kan i sin tur innebära att enskilda personer som får insatser enligt LSS, utsätts för onödiga risker eller andra situationer som är till men för dem. En rutin, alternativ riktlinje, skall vara till stöd för personal och andra som på olika sätt kommer i kontakt med omsorgstagare i de olika verksamheterna. Genom rutinen skall det framgå syftet med den aktuella bestämmelsen, vilka situationer och händelser som avses, hur anmälan ska gå till, vart den ska skickas samt hur handläggningen av anmälan sker i organisationen.

Länsstyrelsen ser även anmälningsskyldigheten enligt 24 a § LSS som ett sätt för kommuner, tillståndspliktiga enskilda verksamheter och Landstingets LSS handläggare att kvalitetssäkra verksamheterna. Detta genom att händelser där funktionshindrade personer far illa registreras, dokumenteras och åtgärdas samt

att en planering sker för hur liknande händelser ska förebyggas. Kunskap om anmälningsplikten enligt gällande bestämmelse är ett verktyg för att höja kvaliteten i verksamheten.

Det finns bestämmelse om kvalitet i 6 § LSS där det anges att verksamheten enligt LSS ska vara av god kvalitet. Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras. Arbetar kommuner och enskilda verksamheter systematiskt med sitt kvalitetssystem så undviks allvarliga missförhållanden.

Kravet på god kvalitet gäller både i kommunal som i tillståndspliktig enskild verksamhet. Det gäller för såväl handläggning av ärenden som vid genomförande av insatser.

Lagreglering och föreskrifter

Den 1 juli 2005 infördes i Lag (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) bestämmelsen *Anmälan om allvarliga missförhållanden* enligt 24 a § LSS. Bestämmelsen överensstämmer med vad som redan finns i 14 kap. 2 § socialtjänstlagen (SoL) om anmälan om missförhållanden inom äldre- och handikappomsorg, Lex Sarah. Regeringen har gjort bedömningen att det inte finns någon skillnad när det gäller behovet av skydd mot övergrepp och andra missförhållanden mellan personer som har insatser i verksamheter 9 § p. 2 – 10 LSS, i förhållande till äldre- och funktionshindrade personer som har insatser enligt SoL, respektive personer som ges vård inom hälso- och sjukvården.

Socialstyrelsen har gett ut ett Meddelandeblad, maj 2005, och i samband med att den nya bestämmelsen trädde i kraft publicerat nya föreskrifter och allmänna råd SOSFS 2008:11, *Tillämpningen av 24 a § LSS*.

Anmälan om missförhållanden enligt 24 a § LSS

Var och en som fullgör en uppgift enligt lagen skall vaka över att de personer som får insatser enligt lagen får gott stöd och god service och lever under trygga förhållanden. Den som uppmärksammar eller får kännedom om ett allvarligt missförhållande som rör enskild som får insats enligt denna lag ska genast anmäla detta till den eller de nämnder som avses i 22 § i LSS. Om inte missförhållandet avhjälpas utan dröjsmål, skall nämnden anmäla förhållandet till tillsynsmyndigheten. Anmälningsskyldigheten gäller också den som handlägger ärenden enligt denna lag eller lagen (1993:389) om assistansersättning.

Första stycket gäller även inom motsvarande yrkesmässigt driven enskild verksamhet. Anmälan skall göras till den som är ansvarig för verksamheten. Den ansvarige är skyldig att utan dröjsmål avhjälpa missförhållandet eller anmäla detta till tillsynsmyndigheten.

Prop. 2004/05:39

Bestämmelsen innebär att var och en som fullgör uppgifter enligt LSS ska vaka över att de personer som får insatser enligt lagen får gott stöd och god service och lever under trygga förhållanden. Den som uppmärksammar eller får kännedom om ett allvarligt missförhållande som rör enskild som får LSS-insats ska genast anmäla detta till aktuell nämnd i kommun eller landsting. Om inte missförhållandet avhjälpas utan dröjsmål, ska nämnden anmäla förhållandet till tillsynsmyndigheten.

Vilka händelser skall anmälas?

Övergrepp

- Fysiska (t.ex. slag och hårda tag)
- Psykiska (t.ex. hot, bestraffningar, trakasserier och kränkningar)
- Ekonomiska (t.ex. stöld av pengar, ägodelar, utpressning och förskingring)
- Sexuella

Brister i omsorgen

- Personlig hygien, tand- och munhygien, mathållning, tillsyn

Brister i bemötande och bristande respekt för den enskilde

- Självbestämmande, integritet, trygghet och värdighet

Vem har ansvar att anmäla?

Var och en med uppgifter/uppdrag enligt LSS inom samtliga särskilda insatser 9 § 1-10 p LSS;

1. anställd,
2. uppdragstagare,
3. praktikant, eller motsvarande, under utbildning eller
4. deltagare i arbetsmarknadspolitiska åtgärder

OBS. ej frivilligarbetare

Till vem ska anmälan göras?

Anmälan ska göras till chef eller till nämnd/huvudman för verksamheten.

Om det drar ut på tiden innan ett allvarligt missförhållande åtgärdas ska nämnden eller motsvarande anmäla förhållandet till Länsstyrelsen. Något lagligt hinder för en enskild person att göra en anmälan direkt till Länsstyrelsen om missförhållanden i verksamheten finns inte.

Anmälningsskyldigheten har inte förenats med någon bestämmelse om sanktion för den som inte fullgör sin anmälningsplikt. Anledningen till detta är att syftet med bestämmelsen i första hand är att komma till rätta med missförhållanden och att en anmälningsskyldighet ska vara ett stöd för personal och andra verksamma att göra anmälan utan rädsla för repressalier.

Syftet med anmälningsskyldigheten är främst att brister i särskilt stöd och service bättre kan följas upp och förebyggas.

Yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet

Anmälningsskyldigheten gäller även inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet. Anmälan skall göras till den som är ansvarig för verksamheten. Den ansvarige är skyldig att utan dröjsmål avhjälpa missförhållandet eller anmäla detta till tillsynsmyndigheten. Det ska fastställas rutiner för hur anmälningar av allvarliga missförhållanden ska hanteras. Rutinerna ska dokumenteras. Verksamheten ska informera om innebörden av anmälningsskyldigheten till verksamma inom området. Verksamheten ska informera den nämnd som har beslutat om insatsen för den enskilde som berörs av en anmälan om ett missförhållande har tagits emot som när utredningen med anledning av en anmälan har avslutats.

Landstingets LSS-handläggare

Anmälningsskyldigheten om missförhållanden gäller även Landstingets LSS-handläggare, som görs till enhetschef för Patient och medborgarservice. Enhetschefen tar emot alla anmälningar, både de som gäller landstingets som kommunernas verksamheter. Enhetschefen vidarebefordrar anmälningarna till aktuell nämnd i landstinget eller kommunen.

Föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2008:11) och handbok

Nya föreskrifter och allmänna råd publicerades den 10 juli 2008 när det gäller 24 a § LSS (SOSFS 2008:11) och en reviderad upplaga när det gäller 14 kap. 2 § i SoL (SOSFS 2008:10).

Vid årsskiftet 2009/2010 kommer en gemensam handbok för de bägge bestämmelserna att publiceras. I handboken kommer *Lex Sarah* att användas som benämning när det gäller 14 kap. 2 § SoL och 24 a § LSS.

Syftet med framtagande av föreskrifter och allmänna råd och handbok är att ge förutsättningar för en mer enhetlig tillämpning av bestämmelserna om anmälningsskyldighet och att vara en vägledning och ett stöd för politiker och personal i kommunala verksamheter, tillståndspliktiga enskilda verksamheter, entreprenader samt Landstingens LSS-handläggare. Det ska även tjäna som stöd till tillsynsmyndigheterna i deras arbete med frågor som rör anmälningsskyldigheten.

Resultat

Resultatet redovisar antal anmälningar som inkommit till kommunerna under 2008, vem som gjorde anmälan, i vilken verksamhet, typ av missförhållande samt åtgärder som vidtagits med anledning av anmälan. En jämförelse görs med motsvarande uppföljningar under åren 2006 – 2008.

Inga anmälningar har gjorts under 2008 i yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet eller av landstingets LSS handläggare.

Samtliga anmälningar som kommunerna tagit emot bedömde de vara allvarliga missförhållanden enligt 24 a § LSS.

Antal anmälningar i kommunerna under åren 2006 -2008

Kommun	2006	2007	2008	S:a
Arvika	0	0	0	0
Eda	0	0	0	0
Filipstad	1	1	0	2
Forshaga	1	0	0	1
Grums	0	0	0	0
Hagfors	0	0	1	1
Hammarö	1	1	0	2
Karlstad ASP	1	0	0	1
Karlstad VoF	1	7	8	16
Kil	0	0	1	1
Kristinehamn	0	0	2	2
Munkfors	0	0	1	1
Storfors	0	1	1	2
Sunne	0	0	0	0
Säffle	0	2	0	2
Torsby	3	1	0	4
Årjäng	1	0	0	1
S:a	9	13	14	36

Anm. I Karlstads kommun är det två nämnder, Vård- och omsorgsnämnden och Arbetsmarknads- och socialnämnden. Under 2005 fanns det inga anmälningar.

Iakttagelser

14 anmälningar om allvarliga missförhållanden gjordes under år 2008 i sex kommuner i länet. 20 personer omfattades av anmälningarna varav 11 män och 9 kvinnor och två av dessa personer var under 18 år och män.

Vid motsvarande uppföljning år 2007 var det 13 anmälningar i sex kommuner. 14 personer omfattades av anmälningarna varav åtta män och sex kvinnor.

På frågan om det uppstod tveksamheter hur händelsen skulle behandlas som en anmälan om missförhållanden enligt 24 a § LSS svarade de kommuner som haft anmälningar under 2008 att det inte funnits några tveksamheter att anmäla.

Vem gjorde anmälan och i vilken verksamhet skedde missförhållandet

Iakttagelser

Redovisningen visar att det var personal i samtliga fall som gjorde anmälan om allvarliga missförhållanden.

Antal verksamheter där allvarliga missförhållanden anmäldes var;

- 6 personlig assistans
- 6 bostad med särskild service för vuxna
- 2 bostad med särskild service för barn och unga

Av föregående års uppföljning framgår att anmälningarna som gjordes var i likadana verksamheter med den skillnaden att det vid årets uppföljning även förekom anmälningar från bostad med särskild service för barn och unga.

Typ av missförhållanden

	2006	2007	2008
Brister i bemötande	4	3	2
Övergrepp	2	3	7
Brister i omsorgen	4	9	9

Anm. En anmälan kan avse flera typer av missförhållanden

Iakttagelser

Vid årets uppföljning var den mest förekommande typen av missförhållanden som anmälan gällde *brister i omsorgen* när det gäller den personliga hygien, tillsynen samt rutiner runt den enskilde.

Därefter var det *övergrepp* när det gäller fysiska slag, sexuellt ofredande, kränkande behandling samt ekonomiska oegentligheter.

Den minst förekommande typen av missförhållanden var *brister i bemötande* som avviker från grundläggande krav på respekt för självbestämmande, integritet, trygghet och värdighet.

Brister i omsorgen runt den enskilde har varit mest förekommande de senaste två åren och orsaken kan vara en hög arbetsbelastning och en låg personalbemanning som kan påverka händelseförloppet. Det kan också bero på bristande information/rapportering runt den enskilde. Efter händelserna har flera verksamheter upprättat genomförandeplaner och gått igenom arbetsrutiner som rapportering för personalen inom gruppen och mellan olika arbetslag.

Åtgärder som vidtagits med anledning av anmälan

Åtgärder	2006	2007	2008
Varning	0	0	2
Omplacering	2	0	0
Avstängning	3	2	1
Avskedande	1	3	3
Polisanmälan	2	0	1
Ändrade arbetsrutiner	2	7	7
Utbildning/information	2	2	8
Handledning/tid för refl. i grupp	1	1	3
Ändrade arbetsschema	0	0	2
Ändrade delegationsbeslut	0	0	0
Utökning av antalet arbetsledare/chefer	0	0	0
Utökning av övrig personal	-	-	1
Annat		Se kommentar	Brukare flyttat till annat boende, Personal slutat sin anställning

Anm. Det kan vidtas flera åtgärder i samband med en anmälan

Iakttagelser

Åtgärder som vidtas kan vara akuta eller långsiktiga. Akuta åtgärder, som vidtas för att direkt undanröja risken för fortsatta missförhållanden, kan till exempel vara varning med avstängning och avskedande som följd. Långsiktiga åtgärder för att undanröja missförhållanden på en arbetsplats kan ske i form av samtal, diskussioner, handledning och fortbildning för personal men också utökning av personalstyrkan.

Vid ekonomiska övergrepp som stöld, görs vanligtvis en polisanmälan. I samband med denna åtgärd ges också reflektion/information och ändrade arbetsrutiner i gruppen.

Uppföljningen visar att de mest förekommande åtgärder som vidtagits med anledning av anmälan var ändrade arbetsrutiner. Det var också vanligt med avstängning och avskedande av personal. I fyra fall har avskedande av personal skett.

Av redovisningen under rubriken *annat* framgår att kommunen ordnat möte med anhöriga, god man eller att den enskilde träffade personalen efter händelsen. I ett fall har den enskilde flyttat till ett annat boende på grund av sexuellt ofredande från en granne.

Skriftliga instruktioner

Med bestämmelsen följer en skyldighet för nämnden att upprätta skriftliga instruktioner för tillämpningen av anmälningsskyldigheten. Länsstyrelsen har funnit att några kommuner ännu inte har tydliga instruktioner gällande

anmälningsskyldigheten enligt 24 a § LSS eller har inga alls. De kommuner som inte har några fastslagna instruktioner väntar på att handboken skall publiceras innan dom utarbetar sådana.

Länsstyrelsen framhåller vikten av att upprätta skriftliga rutiner som underlättar fullgörandet av anmälningsskyldigheten och som är ett stöd för dem som är verksamma i arbetet med de personer som omfattas av LSS. Det är viktigt att rutiner och instruktioner finns tillgängliga på aktuella enheter och att de är kända av personalen i verksamheten och att det återkommande förs en dialog för att påminna om anmälningsskyldigheten.

Till skillnad från anmälningsskyldigheten enligt SoL omfattas inte frivilligarbetare av anmälningsskyldigheten enligt bestämmelsen om Lex Sarah i LSS. Anmälaren kan också vara anonym när det gäller en anmälan om allvarliga missförhållanden enligt LSS till skillnad från Lex Sarah enligt SoL. Länsstyrelsen anser dock att information bör ges om vikten av att anmälaren inte är anonym med tanke på bland annat utredningen och återkopplingen av ärendet.

Länsstyrelsen
Värmland

Länsstyrelsen Värmland, 651 86 Karlstad, 054-19 70 00
www.lansstyrelsen.se/varmland